

VAN DE REDACTIE

Als Commissie Nieuwsbrief hebben we na uitgave van de eerste VTB-Nieuws met spanning uw reacties afgewacht. Deze waren overwegend positief. Hierdoor hebben wij besloten qua layout op een vergelijkbare voet door te gaan. Een financieel obstakel moest daarbij echter wel genomen worden aangezien de Nieuwsbrief in haar eerste vorm niet binnen ons budget zou vallen. De afgelopen maanden heeft de commissie intensief gezocht naar alternatieven waarbij diverse drukkers en ontwerpers zijn benaderd. Onze excuses voor de hierbij opgelopen vertraging. Nu deze voorbereidende stappen genomen zijn kan de redactie zich in het vervolg specifiek op redactionele zaken richten. De deadline voor de volgende Nieuwsbrief ligt medio december, een nadere aankondiging volgt. Wij wensen u veel leesplezier toe en stellen uw inhoudelijke inbreng en algemene opmerkingen zeer op prijs. Deze kunt u sturen aan nieuwsbrief@tropischebossen.nl.

Richard Trenning

EERLIJKE PRIJS VOOR TROPISCH HARDHOUT

Deze suggestie deed oud-Europarlementariër Hemmo Muntingh op de eerste studiedag van de Vereniging Tropische Bossen (VTB) op vrijdag 16 juni jl. De studiedag was de eerste publieke activiteit van de VTB. Voor een publiek van 80 deelnemers gaven acht sprekers hun visie op duurzaam bosbeheer in de tropen. Duurzaam bosbeheer is een belangrijk wapen in het streven naar behoud van tropische bossen. De Internationale Tropisch Hout Organisatie (ITTO) streeft ernaar dat al het tropisch hardhout uit duurzaam beheerde bossen komt. Met hout uit bossen die door de Forest Stewardship Council (FSC) zijn gecertificeerd is dat reeds het geval. Het gaat daarbij echter om nog minder dan 1% van het tropische bossen-areaal.

De sprekers waren het er over eens dat de huidige prijs voor tropisch hardhout geen eerlijke afspiegeling is van de kosten voor duurzaam bosbeheer. Om tropische bossen te behouden zal de consument moeten betalen voor milieufuncties en andere waarden van het bos, zoals klimaatregulering en biodiversiteit. Maar ook het verlies van medicinale planten en andere bosproducten voor de lokale bevolking heeft zijn prijs. Een heffing op hout, die besteed kan worden aan onderzoek en duurzaam bosbeheer, kan helpen.

Veel zogenaamde 'freeriders' maken zich niet erg druk om dit duurzaam beheer van bossen. Zij hebben slechts oog voor een zo groot mogelijke winst op de korte termijn en walsen daarvoor de bossen plat, aldus Paul Wolvenkamp. Dit korte-termijn denken geldt ook voor de politiek. Volgens Wolvenkamp, werkzaam bij de organisatie Both Ends in Amsterdam, komt dit omdat 'bomen niet stemmen' en daardoor het onderspit delven bij de verdeling van geld.

De verschillen tussen de marktprijs en de maatschappelijke en ecologische waarde van hout is ook internationaal een belangrijk onderwerp. Felix Hoogveld betrok de positie en praktijken van de Europese Commissie hierover, terwijl Ton van der Zon, waarnemend hoofd biodiversiteit en bossen bij DGIS, constateerde dat er meer bereidheid ontstaat om te praten over extra geld voor mondiale bosfuncties zoals biodiversiteit en klimaat. Nieuwe systemen zoals CO2 markten, zouden geld kunnen genereren voor bossen, maar de politiek durft hier tot nu toe geen heldere afspraken over te maken.

Een ander probleem is de onwetendheid over wat duurzaam bosbeheer nu precies inhoudt. Bosbouwadviseur Arend Jan van Bodegom van het Internationaal Agrarisch Centrum in Wageningen, legde uit wat er allemaal bij duurzaam bosbeheer komt kijken. Paul Hol van Form Ecology legde de bal bij de wetenschappers die zich te veel op een eilandje bevinden en zich nauwelijks in de maatschappelijke en politieke discussie mengen.

Herbert Diemont (Alterra) en Wim Dijkman (Universiteit Utrecht) bevestigden dat de wetenschap hier een belangrijkere rol heeft. Maar ook het bedrijfsleven, de politiek en maatschappelijke organisaties moeten zich (weer) in de discussie mengen. Tropische bossen moeten weer op de politieke agenda, nationaal en internationaal. De VTB wil daartoe haar steentje bijdragen.

Jochem Schneeman

COMMISSIE THEMADISCUSSIE

De Commissie kan helaas nog geen spetterend succes melden. Enigszins laat van start gegaan in maart zijn er na een voorselectie in totaal vier stellingen op de VTB website geplaatst waar de leden op konden reageren. Helaas waren ofwel de stellingen niet provocerend genoeg danwel was de website van de VTB nog niet voldoende bekend bij de leden, het resultaat was in ieder

geval enigszins bedroevend. Wij willen die leden die wel gereageerd hebben alsook diegenen die de stellingen hebben opgesteld in ieder geval bedanken voor hun bijdragen en vragen begrip voor het feit dat wij vanwege de gebrekkige respons geen analyses kunnen maken van de gevoerde discussie.

Na bij elkaar geweest te zijn om deze situatie te analyseren heeft de commissie besloten een aantal aanpassingen door te voeren om de interactie te vergroten. Wij denken dat een meer directe vraagstelling over actuele zaken rond de tropische bossen welke per e-mail direct aan de leden verstuurd wordt, de respons misschien zal intensiveren.

Inhoudelijk zullen we in eerste instantie gaan kijken of er discussiepunten zijn blijven liggen na de studiedag. Zo niet dan zal een actueel thema vraag per vraag, stapsgewijs aan de leden voorgelegd worden om tot een bepaalde positionering te komen. Kernwoorden zullen in ieder geval zijn: direct, kort en snel. Zijn jullie nog benieuwd naar de reacties op de stellingen van de eerste ronde? Kijk dan gewoon op onze eigen website en klik op het woord Themadiscussies.

Paul Zambon

COMMISSIE LEDENWERVING EN PUBLIC RELATIONS

De commissie heeft de afgelopen maanden veel werk verzet om de VTB bekend te maken bij een breed publiek. Naar aanleiding van de eerste studiedag is er een uitgebreide perslijst samengesteld van relevante kranten, tijdschriften en andere bladen. In diverse bladen zijn aankondigingen en korte verslagen verschenen (zie o.a. het LT-journaal en Houtwereld). Tevens heeft de commissie de studiedag aangekondigd via een netwerk van contactpersonen bij diverse instellingen en organisaties die zich bezighouden met tropische bossen. De VTB studiedag van 16 juni jl. was ook een succes voor onze commissie en leverde een tiental nieuwe leden op. De dag was ook interessant voor menigeen, waaronder de oud-donateurs van Stichting BOS, omdat het een zeker reünie-gehalte had. Ook al dankt de VTB zijn bestaan aan deze mensen, uitbreiding van het ledenbestand met 'jong, vers bloed' vanuit een bredere achtergrond zou de activiteiten van de vereniging en de discussies over tropische bossen ten goede komen.

Voor het komend half jaar is de uitdaging van onze commissie dan ook om de groep belangstellenden en leden van de VTB uit te breiden met meer deskundigen en studenten vanuit andere disciplines. De commissie is zeer gebaat bij de recente uitbreiding met enkele nieuwe commissieleden en hoopt tevens op medewerking te kunnen rekenen van alle VTB leden en in het bijzonder de aangeschreven contactpersonen.

Ariënne Henkemans

COMMISSIE INTERNET

Er zijn momenteel twee actuele zaken die in de webcie spelen: het 'links'-beleid en de mogelijkheden om een 'on-site' discussie te combineren met een e-maillijst (list-server).

Gedurende de afgelopen paar maanden hebben we besproken hoe we de links-pagina (www.tropischebossen.nl/links) gaan vervolgen. Er komen elke maand nieuwe links bij die verwerkt worden door Niek Borsboom en Jaap van Overbeek. Momenteel wordt er gewerkt aan een tekstregel onder belangrijke links. Wij houden ons altijd aanbevolen voor internetsites die nog niet opgenomen zijn.

Verdere ontwikkelingen op het gebied van het zetten van de discussies op de VTB-website en een "e-mail-rondschrijfservice" moeten uitgewerkt worden. Wij denken hierbij aan een mailinglist van allen met interesse in de onderwerpen: Nieuws op de website, Nieuws in de bosbouwwereld en Recente ontwikkelingen m.b.t. de VTB. Heeft u verdere tips of opmerkingen, meldt het ons s.v.p.

Willem-Albert Toose

SPREEKBUIS

Tijdens de VTB Studiedag van 16 juni jl. kon de redactie van VTB Nieuws van gedachten wisselen met Gart van Leersum die heel even op vakantie was in Nederland. Gart is lid van de VTB, en was ook jarenlang zeer betrokken bij het wel en wee van de Stichting BOS en is nu lid van de VTB. Juist omdat hij op dit moment werk heeft op een eiland in de Stille Zuidzee, waar de bossen schaars zijn, maar de variatie in soorten indrukwekkend, leek het de redactie interessant om hem even aan het woord te laten in de Nieuwsbrief. Niet zozeer over zijn directe bezigheden op 'Robinson Crusoe', één van de eilanden van de Juan Fernández archipel voor de kust van Chile, maar meer over zijn verwachtingen ten aanzien van de VTB gaat dit kleine gesprek.

Gart, wil je ons vertellen wat voor relatie je hebt met tropische bossen?

In 1982 stond ik voor het eerst in het tropische bos van Suriname. Mijn respect voor tropische bossen en vooral voor de mensen die daar hun weg in vinden is sindsdien alleen nog maar gegroeid. Gek genoeg heb ik me als bosbouwer daarna voornamelijk bezig gehouden met bosaanplant in de drogere, bergachtige streken van Lesotho, Colombia en Honduras. Na een paar jaar in het regenwoud van Kameroen zit ik nu weer op een eiland in de Stille Oceaan, ver weg van het groene goud.

Welke aspecten van je werk spreken je het meeste aan?

Bomen planten en omzagen vind ik prachtig, maar mensen ertoe bewegen om bomen te planten en bossen te beheren vind ik nog wel het mooiste. Ik ben helemaal opgenomen in de golf van 'participatieve bosbouw' en blijf dat een mooi werkterrein vinden. Ook nu ik werkzaam ben in een

biodiversiteitsproject in een nationaal park blijf ik sterk gericht op de interesses van en de mogelijkheden voor de lokale bevolking die in en rond het park leeft. Daarmee ben ik een noodzakelijk complement op mijn lokale collega's die deze zaken niet echt met de paplepel ingegoten hebben gekregen.

Is de VTB belangrijk voor je?

Ja, en ik ben enorm tevreden met de huidige koers. De bijeenkomst van 16 juni jl., waarbij verschillende sectoren in de bosbouw en ontwikkelingssamenwerking hun visie op recente ontwikkelingen presenteerden, vond ik heel interessant. Ik hoop dat dit forum ieder jaar min of meer op hetzelfde moment zal worden gehouden, zodat collega's die in het buitenland werken dit in hun planning kunnen opnemen. Ik vind het belangrijk om eens per jaar heel gericht mijn kennis van ons beroepsveld te actualiseren. Zeker nu het project voor informatievoorziening en literatuurondersteuning aan bosbouwers in het buitenland, dat Stichting BOS uitvoerde voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken, is afgelopen. Niet alle bosbouwers in het buitenland hebben eenvoudig toegang tot internet (waarop trouwens ook niet alles is te vinden), zodat het voor mij belangrijk is om zelf de informatie te zoeken. Zo'n platform, of een beurs, is voor mij dan ook een ideale gelegenheid om mezelf te updaten.

Kun je nog iets meer specifiek zijn over die platformfunctie van de VTB?

De instroom van bosgebruikers naar dit platform, zoals houthandelaren, zou een verrijking van de discussie kunnen zijn. Deze mag van mij best in het Nederlands blijven. Laten we eerst in ons poldermodellerig Nederland eens kijken of we alle partijen aan de tafel in redelijkheid met elkaar kunnen laten praten, dan kunnen we daarna altijd verder kijken.

Het werken als bosbouwer in het buitenland maakt je toch een beetje tot een einzelganger, of je nu als bilateraal expert bij DGIS werkt of voor een Nederlands ingenieursbureau. Ik geloof niet zo in een nauwgezette technische bedrijfs ondersteuning vanuit Nederland. De VTB heeft het in zich om professionals in het buitenland inhoudelijk bij te schaven. Ik wens jullie dan ook alle sterkte toe.

HET KLIMAAT, CO₂, TROPISCHE BOSSEN EN HUN BEWONERS...

INLEIDING

Van 13 tot en met 24 november 2000 is Nederland gastland van de VN-conferentie over klimaatverandering. Deze zesde Wereld Klimaat Conferentie die in Den Haag gehouden wordt, is de belangrijkste bijeenkomst sinds het Kyoto Protocol in 1997 werd aangenomen. De afspraken die in Den Haag worden gemaakt, zijn voor veel landen bepalend voor de ratificatie van het Protocol. De redactie van VTB Nieuws vroeg zich af wat deze internationale afspraken nu voor gevolgen hebben voor de tropische bossen en hun bewoners. We hebben daarom een aantal mensen een korte reactie gevraagd op deze vraag.

HANS VERWEIJ (werkzaam bij Stichting Face)

"Nieuwe -additionele- bossen leggen extra CO₂ vast en spelen dus een positieve rol bij een vermindering van het versterkte broeikas effect; bij ontbossing komt er CO₂ vrij en is er derhalve sprake van een negatief aspect. Ongeveer 20% van de toename van CO₂ in de atmosfeer is het gevolg van ontbossing.

Nieuwe bossen leggen het meest effectief CO₂ vast als bijvoorbeeld kaalkap wordt vermeden (dan treedt er immers weer verlies van vastgelegde CO₂ op). In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat duurzaam beheerde bossen in dit verband het beste resultaat opleveren. Het opnemen van 'sinks' (voorraden van vastgelegde CO₂) in het Protocol betekent dat er een impuls wordt gegeven aan duurzaam bosbeheer wereldwijd.

Veel NGO's, waaronder het WWF, zijn sceptisch over het inbrengen van behoud van bos bij het Protocol. Enerzijds begrijpelijk omdat regelgeving dienaangaande nog te wensen overlaat; anderzijds spijtig omdat daarmee een kans dreigt te worden gemist om middels het toevoegen van een nieuwe functie aan het bos (CO₂-opslag) meer bos te behouden".

HERMAN SAVENIJE (werkzaam bij het Expertise Centrum LNV van het Ministerie van LNV)

"Het is waarschijnlijk nog iets te vroeg om de gevolgen van het Kyoto Protocol voor de bosbewoners in de tropen in te schatten. Dit hangt af van de eventuele beslissing van de conferentie in november of bossen wel of niet als 'sinks' onder het Clean Development Mechanisme (CDM) mogen vallen. Als dit wel het geval zal zijn dan kunnen er in principe veel investeringen richting bossen gaan; vastlegging van koolstof via bosaanleg en beheer in de tropen wordt op basis van de huidige berekeningen als een kosten-effectieve oplossing gezien, waarvoor dan ook veel interesse bestaat. De markt zal dan wel bepalen of deze naar grootschalige dan wel kleinschalige activiteiten toegegaan. Overheden en potentiële investeerders zullen dan ook een gericht beleid moeten voeren willen bosbewoners van deze potentiële nieuwe geldstroom richting bossen kunnen profiteren"

"Of het nu werkelijk zo goedkoop is om in tropische bossen te investeren om CO₂ vast te leggen is nogal betrekkelijk, omdat ik vind dat de "overhead" van dergelijke investeringen ook verdisconteerd moet worden in de kosten. Dit betekent dat ook zaken als nationale bossen programma's, institutionele ontwikkeling (denk aan onderwijs, training en voorlichting), onafhankelijke certificering, monitoring en dergelijke, die de duurzaamheid en effectiviteit van de activiteiten op lange termijn moeten waarborgen, meegenomen moeten worden in de berekeningen. Bovendien zou men eigenlijk ook de kosten moeten incalculeren voor het afsluiten van een soort van verzekering tegen de risico's van niet verwachte en tussentijdse bosvernietiging.

Om voldoende aandacht te kunnen schenken aan de bosbewoners zal aansluiting gezocht moeten worden bij bestaande aanpakken en initiatieven die de laatste decaden

onder de noemer van community forestry en agroforestry zijn ontwikkeld, en dat vereist zoals eerder gezegd een gericht beleid."

GERTJAN NABUURS (werkzaam bij Alterra)

"In eerste instantie lijkt het Kyoto Protocol alleen relevant voor de 38 geïndustrialiseerde landen die zich tot een emissie reductie doelstelling hebben verplicht. Echter, het Clean Development Mechanism (CDM) schept de mogelijkheid om een deel van die doelstelling d.m.v. (bos)projecten in de tropen ('sinks') te bereiken. Het is natuurlijk nog erg onzeker of westerse landen hun emissie doelstelling erg serieus gaan nemen, maar als ze dat doen dan zijn 'sinks onder CDM' de meest kosteneffectieve oplossing. Schattingen van bos-investeringen t.g.v. Kyoto lopen uiteen van 2 tot 40 miljard dollar! Ter vergelijking: op dit moment wordt er ongeveer 1 miljard dollar per jaar geïnvesteerd in bosuitbreiding en bosherstel wereldwijd. De ontwikkelingen gaan nu al zeer snel: diverse beurzen van Europa zetten zgn. clearing-house constructies op: zij gaan de gecertificeerde koolstof die in de tropen is vastgelegd, verkopen aan bedrijven en sectoren. Bos heeft er duidelijk een functie bij gekregen die nu ook wettelijk vast ligt. Dit zal grote gevolgen hebben voor het landgebruik in de tropen en voor bosbeheer en -herstel, maar dat betekent ook dat veel zorg moet worden besteed aan het tegengaan van negatieve effecten van bijvoorbeeld bosaanlegprojecten voor lokale bevolking, biodiversiteit, watergebruik en bodembescherming."

HILDE STROOT (werkzaam bij Milieudefensie)

"Milieudefensie is van mening dat zolang een aantal hekele punten niet goed worden aangepakt, bossen als carbonsinks niet moeten worden toegelaten onder het Clean Development Mechanism.

Eén van de bedreigingen betreft het verdwijnen van natuurlijke bossen om plaats te maken voor (vaak grootschalige) plantages met slechts één of enkele snelgroeiende soorten. Daarnaast is de sociaal-economische implementatie van plantages niet altijd voldoende, met als gevolg allerhande negatieve effecten voor de lokale bevolking. Er gaat heel veel geld om in de carbonsinks en dientengevolge gaat het om grote oppervlakten land, waarvan de bestemming de komende decennia vast zal liggen en die een ontwikkelingsland niet zelf meer kan aanwenden voor haar eigen ontwikkeling. De kloof tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden aangaande hun toegang tot natuurlijk hulpbronnen en land wordt dientengevolge alleen maar groter.

In zijn algemeenheid is Milieudefensie van mening dat hier sprake is van een end-of-pipe solution. Deze hele discussie haalt de aandacht af van waar het werkelijk om zou moeten gaan; de aandacht moet gericht worden op betere technologieën en een betere bedrijfsvoering om de CO₂-uitstoot te reduceren. Door plantages toe te staan als carbon sinks binnen de CDM kunnen landen en/of bedrijven hun CO₂ uitstoot zelfs verder opvoeren in plaats van dat er maatregelen worden genomen om deze uitstoot te reduceren."

NASCHRIFT REDACTIE

Het is duidelijk dat de meningen over dit onderwerp verdeeld zijn. Het is dan ook echt een nieuwe ontwikkeling waarvan nog niet duidelijk is wat de effecten zullen zijn voor de tropische bossen. Tevens is duidelijk dat over die effecten voor de bosbewoners nog minder te zeggen valt. De discussie hierover is nog lang niet gesloten, hierbij enkele suggesties van interessante links/publicaties die hier op ingaan:

Informatie over de klimaatconferentie via:

<http://www.minvrom.nl/minvrom/pagina.html?id=1516>

Herman Savenije en Gijs van Tol (beiden van het EC-LNV) en Arend Jan van Bodegom van het IAC hebben recentelijk een rapport geschreven, waarin zij op bovenstaande problematiek ingaan. Het rapport komt binnenkort uit. Een hyperlink naar onze VTB-website wordt gelegd.

CIFOR en de Universiteit van Maryland hebben een boekje uitgegeven getiteld: "Capturing the value of forest carbon for local livelihoods". Dit gaat in op de relatie van de lokale bosbewoner en het Kyoto Protocol. Meer informatie via: <http://www.cifor.cgiar.org/news/Carbon.htm>

TIPS

Recent is er een uitgave verschenen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over het natuurbeleid voor de 21ste eeuw. Deze nota getiteld "Natuur voor mensen, mensen voor natuur" geeft het beleidskader voor de ontwikkeling van Natuur, Bos en Landschap voor de komende tien jaar in Nederland, maar met een belangrijke internationale dimensie. Het boekwerk is verkrijgbaar bij het ministerie van LNV. Meer informatie via: <http://www.minlnv.nl/nbl21/>

Van 13 tot en met 24 november wordt het "6th Conference of the Parties to the Framework Convention on Climate Change" gehouden in Den Haag. Meer informatie via: <http://www.unfccc.int>

Het bestuur wil alle leden van harte uitnodigen voor de algemene leden vergadering op vrijdag 8 december van 13.30 tot 17.00 uur met aansluitend een borrel. De ALV zal plaatsvinden in Hotel De Wereld, 5 Meiplein 1 te Wageningen. Meer informatie volgt via E-mail en op onze site.

World Rainforest Movement heeft in haar bulletin een klimaatpecial opgenomen. Meer informatie via: <http://www.wrm.org.uy/english/bulletin/Bull37WRM.rtf/>

Redactie: Richard Trenning, David Koning, Peter van der Meer, Henk Lette en Peter Gerritsen. **Drukker:** Drukkerij Junior, Nijmegen. **Adres VTB:** postbus 124, 6700 AC, Wageningen. **Website VTB:** <http://www.tropischebossen.nl> en **email redactie:** nieuwsbrief@tropischebossen.nl